

Brüssel, 24. märts 2022
(OR. en)

7566/22

JAI 397
MIGR 93
ASILE 35
SOC 182
EMPL 117
EDUC 101
SAN 185

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	23. märts 2022
Saaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2022) 131 final
Teema:	KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA ÜLEMKOGULE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE Ukrainas toimuva sõja eest põgenevate inimeste vastuvõtmine: Euroopa ettevalmistamine vajaduste katmiseks

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2022) 131 final.

Lisatud: COM(2022) 131 final

Brüssel, 23.3.2022
COM(2022) 131 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA ÜLEMKOGULE,
NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING
REGIOONIDE KOMITEELE**

**Ukrainas toimuva sõja eest põgenevate inimeste vastuvõtmine: Euroopa
ettevalmistamine vajaduste katmiseks**

Pärast Venemaa sissetungi Ukrainasse on vaid nelja nädala jooksul Euroopa Liitu saabunud ligikaudu kolm ja pool miljonit inimest, kellest enamik on naised ja lapsed. Nii saabujate arv kui ka see, kui kiiresti uusi saabujaid juurde tuleb, on enneolematu. Kuigi EL jätkab väsimatult Ukrainas humanitaarkatastroofi all kannatavate inimeste toetamist, keskendutakse käesolevas teatises riigist põgenevate inimeste toetamiseks võetavatele ELi-sisestele meetmetele.

Oma kodudest põgenevate inimeste vastuvõtmine ELis on olnud kesksel kohal liikmesriikide ühises reageerimises sõjale.¹ ELi tasandi meetmed peegeldavad inimeste otsustavust, kaastunnet ja solidaarsust kogu ELis, samuti riiklike ja kohalike ametiasutuste, valitsusväliste organisatsioonide, kogukonnaühenduste ja ettevõtjate ülisuuri jõupingutusi.

Praegu keskendutakse õigustatult saabujate esmastele vajadustele ehk vastuvõtmisele ja kaitsele. EL toetab liikmesriike pidevalt piiril, vastuvõtmisel ja kodanikukaitse korraldamisel. Käesolevas teatises esitatakse teave selle kohta, kuidas EL nende tööd edaspidi toetab.

Vastuvõtt ELis on ajutise kaitse direktiivi² esmakordse aktiveerimise kehasus, et anda inimestele kiiret ja tõhusat abi ning selge õiguslik seisund. Ukraina kodanikel ja nende pereliikmetel ning teistel Ukraina elanikel,³ kes on sunnitud konflikti tõttu riigist põgenema, on nüüd õigus enneolematule kaitsele kogu ELis, sealhulgas juurdepääs majutusele, kooliharidusele, tervishoiuteenustele ja töökohtadele. Selle kaitse rakendamist jätkatakse sedamööda, kuidas üha rohkem inimesi on sunnitud Ukrainast lahkuma. Nüüd on väljakutseks viia need õigused ka praktikas ellu.

Paljud saabujad on oma perekonnast eraldatud. Eriti murettekitav on Ukrainast saabuvate laste suur arv ning ÜRO hinnangul võivad lapsed moodustada poole kõigist saabujatest. Nendel lastel on hirmutavad üleelamised ning nad vajavad erilist kaitset, hoolt ja psühhosotsiaalset tuge. Paljud on saatjata alaealised või saabuvad ilma vanemateta. Kõik peavad tundma end turvaliselt ning hakkama stabiilsustunde tekkimiseks koolis käima ning olema kaitstud võimaliku kuritarvitamise ja inimkaubanduse riski eest.

Sellele väljakutsele vastamiseks on vaja ühist lähenemisviisi ja tõelist solidaarsust. Uued ajutise kaitse direktiivi käsitlevad tegevussuunised⁴ aitavad saabujatel oma õigusi järjepidevalt ja tõhusalt kasutada ning liikmesriikidel täita oma uusi kohustusi. Suuniseid ajakohastatakse korrapäraselt, et toetada liikmesriike igapäevaste probleemide ja uute olukordade lahendamisel.

Praegu on tööle rakendatud solidaarsusplatvorm, mis koordineerib liikmesriikidevahelist koostööd, alustades inimeste üleviimist Moldovast, mis on erakordselt suure surve all. Platvorm hakkab koordineerima solidaarsustegevuse pakkumisi ja kindlakstehtud vajadusi,

¹ Teatis „Euroopa solidaarsus Ukraina pagulaste ja sõjapõgenikega“, COM(2022) 107, 8.3.2022.

² Nõukogu rakendusotsus (EL) 2022/382, millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu.

³ Nõukogu rakendusotsusega (EL) 2022/382 on ette nähtud, et lisaks Ukraina kodanikele peaksid ajutise kaitsega olema hõlmatud ka kolmanda riigi kodanikud ja kodakondsuseta isikud, kellel oli Ukrainas rahvusvaheline kaitse, ja nende pereliikmed, tingimusel et nad elasid Ukrainas enne 24. veebruari 2022 või sellel kuupäeval. Nende kolmanda riigi kodanike suhtes, kes elasid Ukrainas enne 24. veebruari või sellel kuupäeval alalise elamisloa alusel ning kes ei saa turvaliselt oma päritoluriiki tagasi pöörduda, kohaldavad liikmesriigid kas ajutist kaitset või oma siseriikliku õiguse kohast piisavat kaitset. Liikmesriigid võivad ajutist kaitset kohaldada ka muude kolmandate riikide kodanike suhtes, kes elasid seaduslikult Ukrainas ning kes ei saa päritoluriiki tagasi pöörduda.

⁴ Teatis ajutise kaitse rakendamise tegevussuuniste kohta, C(2022) 1806, 21.3.2022

sealhulgas vastuvõtuvõimekust⁵. Platvorm tagab, et kogu ELis saab vahendeid ja teenuseid parimal viisil kasutada, ühendades kõik ELi tasandi vahendid ja instrumendid, et vastata liikmesriikide vajadustele. Seejuures pöörab komisjon erilist tähelepanu kõige haavatavamatele inimestele, eelkõige lastele. Platvormi tegevuse esimesel nädalal lubasid kuus liikmesriiki ja Norra võtta vastu Ukrainast Moldovasse põgenenud inimesi, kes tekitasid Moldova vastuvõtuvõimekusele suure koormuse. Et solidaarsusplatvormi kiiresti rakendada ja sellel kiiresti tulemusi saavutada, on oluline kaasata aktiivselt kõik sidusrühmad, liikmesriigid ja ametid. Liikmesriikidelt saadud läbipaistvad ja ajakohased andmed⁶ on tõhusa koordineerimise alus, mis aitab inimesed ümber suunata piisava suutlikkusega liikmesriikidesse.

Vajaduste suurt hulka arvestades tegelevad kõik ühiskonnasektorid sellega, et tagada põgenikele ajutise kaitsega ette nähtud õigused – majutus, haridus, tervishoid ja juurdepääs töökohtadele. Kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel, ettevõtetel, sotsiaalpartneritel, tervishoiu-, sotsiaal- ja tööhõiveteenistustel, lastekaitse- ja lapsehoiuasutustel ning koolidel on koos kodanikuühiskonna, rändajate juhitud organisatsioonide ja diasporaakogukondadega oluline roll. Nende panust toetatakse uute suurte jõupingutustega ELi tasandil, maksimeerides olemasolevate rahaliste vahendite mõju ja kasutades mitmesuguseid eksperdivõrgustikke.

Nii paljude Ukraina vastu peetava sõja eest Euroopasse põgenevate inimeste toetamine nõuab inimlikkust ja paindlikkust. See tähendab suurt ettevõtmist, et tööd tõhusalt korraldada ja koordineerida nii ELis kui ka Ukraina ametiasutuste ja rahvusvaheliste partneritega. EL seisab silmitsi seninägematu ülesandega ning tänu oma kollektiivsele tugevusele aitab ta neid, kes vajavad tema abi, kooskõlas meie väärtuste ja euroopaliku eluviisiga.

Komisjon teeb järgmist:

- ***võtab kasutusele peamised võrgustikud, et aidata liikmesriikidel solidaarsusplatvormi kaudu ressursse ja eksperditeadmisi kogu ELis parimal viisil kasutada;***
- ***aitab liikmesriikidel ELi vahendeid kiiresti ja paindlikult kasutada, et sihtstarbeline rahastus jõuaks kiiresti liikmesriikide, põhiorganisatsioonide ja kodanikuühiskonnani nende jõupingutuste toetamiseks, et ajutise kaitse kaudu antud õigused praktikas teoks teha;***
- ***loob spetsiaalsed struktuurid, et nii esmase saabumise liikmesriigid kui ka sihtliikmesriigid ja teised peamised teenuseosutajad saaksid võimalikult kiiresti kasutusele võtta parimad kättesaadavad vahendid.***

I TURVAPAIGA PAKKUMINE EUROOPAS

Ukrainlased on sunnitud Venemaa agressiooni tagajärjel oma riigist lahkuma ning paljud loodavad lõpuks koju naasta. On aga väga ebaselge, kui kiiresti see on võimalik. Abi tuleb seega anda **kohe**, kuid arvestada tuleb ka sellega, et **viibimine võib kesta kauem**. See kajastub ajutise kaitse direktiivi ülesehituses, millega nähakse ette esmane kaitse üheks aastaks, kuid seda võib automaatselt kaks korda kuue kuu võrra pikendada. Liikmesriike toetades ühendatakse praeguste probleemide lahendamiseks vajalik abi ja nende keskpika perioodi prognoositavate vajaduste rahuldamine.

⁵ Koordineerimine põhineb suunistel, mille liikmesriigid on andnud kriisidele poliitilist reageerimist käsitleva integreeritud korra (IPCR) raames.

⁶ Muu hulgas on esitatud andmeid voogude ja liikmesriikide territooriumil viibivate inimeste arvu ning olemasolevate majutusvõimaluste kohta.

Integratsiooni ja kaasamise tegevuskavas aastateks 2021–2027⁷ on esitatud tugev raamistik, mis suunab tööd ja aitab säilitada sidemeid Ukrainast saabunud põgenike ja vastuvõtivate kogukondade vahel. Selles rõhutatakse, kui oluline on kaasata meetmete kavandamisse suur hulk sidusrühmi, sealhulgas uued saabujad ise ja diasporaakogukonnad. See on tõhusa teabevahetuse, mõjuvõimu suurendamise ja isevastutuse seisukohast äärmiselt oluline. Samuti on oluline koordineerimine, et avaliku sektori asutuste, heategevusorganisatsioonide ja kodanikuühiskonna ning võimaluse korral Ukraina ametiasutuste panus annaks koos parima tulemuse. Komisjon on kutsunud programmis „Erasmus+“ ja Euroopa solidaarsuskorpuses osalejaid ning kulutuurikogukondi üles kohandama oma tegevust saabujate toetamiseks.

Uued saabujad ja neid vastuvõtvad kogukonnad peaksid **võimalikult varakult saama sihtotstarbelist abi**. Vastavalt sellele põhimõttele on Ukraina lähinaabrid Poola, Rumeenia, Ungari ja Slovakkia juba vajanud ja saanud suurt toetust. Peagi saab aga oluliseks see, et põgenema sunnitud inimestel tuleb aidata sisse elada. Parim viis vähendada sõltuvust välisest ja parandada suhtlust vastuvõtivate kogukondadega on aidata saabujatel saavutada teatav rahaline iseseisvus, milleks neil on eelkõige vaja leida nende oskustele ja kvalifikatsioonile vastav töö, ning tagada neile juurdepääs eluasemele, haridusele, tervishoiule ja muudele sotsiaalteenustele. On võimalik, et Ukraina ametiasutused saavad siiski veel registreid ja andmeid jagada, mis aitab liikmesriikidel toetust tõhusamalt suunata, ning dokumentideta inimeste aitamiseks tehakse kõik võimalik.

Teave pakutavate õiguste kohta on uute saabujate aitamiseks üks olulistest vahenditest. Piiril esitatud teave on juba osutunud väga väärtuslikuks. Loodud on veebileht „Teadmiseks Ukraina sõjapõgenikele“⁸, et edastada saabujatele teavet nende õiguste kohta ELis. Veebileht sisaldab teavet piiriületamise ning saabumisel ja edasiliikumisel kehtivate õiguste kohta. Komisjon jätkab koostööd ELi ametite, liikmesriikide, ÜRO asutuste ja muude partneritega, et tagada saabujatele vajalik teave ning et tõkestada venemeelset desinformatsiooni, mille eesmärk on külvata kahtlust ja ebakindlust.

ELi reageerimise kavandamiseks on otsustava tähtsusega ka **täpsed andmed**, sealhulgas andmed saabuvate inimeste vajaduste, haavatavuste, tervisliku seisundi, perekondlike sidemete, vanuserühmade ja oskuste ning nende valitud sihtkohtade kohta Euroopas. On oluline, et liikmesriigid jagaksid täpseid, võrreldavaid ja ajakohaseid andmeid, et solidaarsus kõigis valdkondades tõhusalt toimiks. ELi rändevaldkonna valmisoleku- ja kriisikava võrgustik juba jagab väärtuslikke andmeid ning hakkab keskenduma konkreetsetele küsimustele, nagu saatjata alaealiste ja puudega inimeste arv või peredele sobiv vastuvõtuvõimekus. Solidaarsusplatvorm ja muud olulised võrgustikud on juba tööle rakendatud, et viia suutlikkus vastavusse vajadustega ning tegeleda konkreetsete küsimustega, nagu teha kindlaks, kus on puudu oskustest, mida uued saabujad saavad pakkuda. Uuritakse ka muid võimalusi koguda andmeid rändeliikumise kohta.

Et aidata Ukrainast saabujatel ELis sisse elada, on neid vaja toetada ka **kultuuri- ja keelebarjääride** ületamisel. See puudutab nii täiskasvanuid kui ka lapsi. EL saab oma panuse anda selliste algatustega nagu vastuvõtukeskuste toetamine, veebisaitidel praktiliste juhendite avaldamine, et hõlbustada ühenduse saamist kohaliku kogukonna ja avalike teenistustega, ukraina keele lisamine tööotsijaid abistavatesse vahenditesse ning olemasolevate ukrainakeelsete e-õppe veebisaitide esile tõstmine. Ukraina keel on äsja lisatud Euroopa

⁷ COM(2020) 758 final, 24.11.2020.

⁸ [Teadmiseks Ukraina sõjapõgenikele | Euroopa Komisjon \(europa.eu\)](https://teadmiseksukraina.europa.eu/)

Komisjoni tõlkevahendisse eTranslation, mis on kättesaadav riiklikele asutustele nende töö toetamiseks⁹. Integratsiooni rahastamine võimaldab teha keeleõppe kohe kõikidele vanuserühmadele kättesaadavaks. Kultuuridevahelisele integreerimisele võivad kaasa aidata ka kultuurivahendajad ja tõlgid, muu hulgas ka diasporaa ja saabujate endi hulga.

Selleks et Ukrainast saabujad saaksid hakata tavapärase elu elama, on neil vaja ELis **pangakontot**, et inimesed saaksid sotsiaalabi makseid või palka saada või makseid teha. Ajutise kaitse saajatel on õigus põhimaksekontole¹⁰. Komisjon suhtleb pangandussektoriga, et tagada selle õiguse rakendamine, ning sellest antakse teada. Ajutise kaitse direktiivi rakendamise suunistes soovitatakse liikmesriikidel hõlbustada pangakonto avamist isegi, kui elamisluba ei ole veel väljastatud.

ELil on kavas võtta sõja eest põgenevad inimesed vastu ja tagada ühtlasi nende **turvalisuse** Euroopas. Valdav enamik neist, kes on suutnud ELi jõuda, on naised, lapsed ja eakad, kusjuures lapsed moodustavad saabujatest ligikaudu poole. On oluline, et ükski neist inimestest ei puutuks oma uues olukorras kokku uute ohtudega. Valitsusvälised organisatsioonid ja teised piirialadel töötavad organisatsioonid on tähelepanu juhtinud riskile, et inimesed võivad sattuda eksitavate majutus- või transpordipakkumiste ohvriks või inimkaubitsejate kätte. Lapsed, saatjata alaealised ja orvud on eriti suures ohus ning esmase saabumise registreerimine on keskse tähtsusega, et tagada lapse huvide kaitse kõigis etappides. Iga lapse teekond peaks olema jälgitav alates Ukrainast lahkumisest kuni sihtriiki saabumiseni. Europol on teatanud, et inimkaubitsejad võtavad piiril sihikule saatjata alaealisi, ning kutsus liikmesriike üles teatama kõigist kahtlust äratavatest juhtumitest. Tuleb tagada kasuperede ja teiste vastuvõtjate kontrollimist ja järelevalvet käsitlevate riiklike õigusnormide ja menetluste täielik järgimine kooskõlas lapse huvidega. Inimkaubandusest teatavate riiklike raportööride võrgustik on täielikult tööle rakendatud selleks, et toetada majutust ja transporti pakkuvate üksuste ja isikute tulemuslikku registreerimist. Relvakonfliktide eest põgenevad naised ja tütarlapsed on eriti suures ohus ning nende kaitseks on vaja suunatud meetmeid¹¹.

Põhiõiguste täielik austamine peab olema ELi reageerimise alus, olenemata saabujate rahvusest või etnilisest päritolust. Kõigis ELi meetmetes pööratakse erilist tähelepanu mittediskrimineerimisele ja suurema diskrimineerimisohuga rühmade, sealhulgas **romade ja muude vähemuste** ning Ukraina **LGBTIQ**-kogukonna erilisele haavatavusele alates esmasest saabumisest kuni vastuvõtmise ja integreerimiseni.

2. LASTE ERIKAITSE

Kuna Ukrainast Venemaa sissetungi tõttu lahkunutest pooled on lapsed, on ELi kindel otsus pidada nende eest hoolitsemist esmatähtsaks. See nõuab erilisi jõupingutusi alates identifitseerimisest ja registreerimisest. Kõik avalikud teenistused ja kodanikuühiskond peavad olema valmis tegutsema ja tagama, et nende õigused ja huvid oleksid kaitstud. ELi toetab rahaliselt sotsiaalset kaasamist, perepõhise asendushoolduse pakkumist, psühhosotsiaalset nõustamist ning hariduse andmist.

⁹ Masintõlge haldusasutustele – eTranslation (europa.eu)

¹⁰ Vt maksekontode direktiiv 2014/92/EL.

¹¹ Vt komisjoni ettepanek võtta vastu direktiiv naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamise kohta, COM(2022) 105, 8.3.2022.

Iga Ukrainast põgenev laps on saanud sõjatrauma ja kannatab selle tagajärgede all. Lastele tuleb **tagada kiire ja diskrimineerimiseta juurdepääs oma õigustele**, sealhulgas vajalik psühhosotsiaalne tugi, tervishoid ja haridus (vt allpool)¹². Lastekaitse alal koolitatud töötajad peaksid andma lastele nende olukorra kohta vanusele vastavat teavet. Erilist tähelepanu ja toetust on vaja orbedel, saatjata või oma perekonnast eraldatud lastel, samuti erivajadustega või puudega lastel.

Liikmesriikide lastekaitseametitel ja -teenistustel on keskne roll kõigile Ukrainast saabuvatele lastele asjakohase toe ja kaitse pakkumisel. Noorteorganisatsioonid ja noorsootöötajad saavad samuti anda Ukrainast saabuvatele lastele konkreetset abi ja psühholoogilist tuge¹³. Ka kultuuri- ja sporditegevus võib aidata toime tulla psühholoogilise traumaga või edendada integreerimist. Eriti olulised on hästi koordineeritud ja selged vastutusalad ja kontaktpunktid.

ELi lapse õiguste strateegia on kõikehõlmav tegevusraamistik, mis tagab laste vajaduste igakülgse arvesse võtmise. Euroopa lastegarantii¹⁴ raames nimetatakse nüüd ametisse **riiklikud koordinaatorid** ja sel kuul esitleti juba enne Venemaa sissetungi Ukrainasse riiklikke tegevuskavasid, mille keskmes on rändetaustaga lapsed. Neil on nüüd eriline ülesanne ergutada tegema nii riiklikul tasandil kui ka koostöös piirkondlike ja kohalike omavalitsustega jõupingutusi ja neid koordineerida, samuti parimate tavade vahetamises ELi tasandil. Peale selle käivitatakse 31. märtsil ELi lapse õiguste võrgustik, mis toob kokku liikmesriikide esindajad, rahvusvahelised organisatsioonid, valitsusvälised organisatsioonid, ombudsmanid ja lapsed ise.

Kuigi saabujaid on väga suur hulk, ei tohi see takistada kõigi **saatjata laste** registreerimist. Nad peaksid saama igakülgset ja turvalist kaitset ning nende vastuvõtul peaks võimalikult kiiresti osalema ka lastekaitseteenistuste esindaja. Riiklikud ametiasutused peaksid kontrollima vanematest eraldatud laste (kes saavad koos täiskasvanutega, kes ei ole nende tavapärane hooldaja) asjakohaseid dokumente, et teha kindlaks lapse isikusamasus ja vanemate nõusolek. Pereliikmete leidmise programmide eesmärk peaks olema saatjata alaealiste taasühendamine pereliikmetega teistes ELi piirkondades. See võib võtta aega ja nõuab erilist ettevaatlikkust nende laste jaoks pikaajaliste lahenduste leidmisel. Komisjon teeb sõja tõttu eraldatud perekondade taasühendamiseks koostööd rahvusvaheliste organisatsioonide ja liikmesriikidega.

Ukraina **asutustest pärit laste**, näiteks lastekodude või muude varjupaikade laste, eelkõige puuetega laste puhul on nende haavatavust ja erivajadusi arvesse võttes vaja pöörduda viivitamatult lastekaitseasutuste poole. Lapse huvides on tihti paigutamine ajutisse kasuperekonda või tagada muu kogukonnapõhine hooldusteenus, kus on kasutusel vajalikud kaitsemeetmed.

Liikmesriike julgustatakse olema eriti valvsad **laste** puhul, keda **ohustab** inimkaubandus või inimrööv. Kogu ELis toimivast kadunud lastest teatamise vihjeliinist 116000 tuleks laialdaselt teavitada. Lähikuudel tööle hakkav uuendatud Schengeni infosüsteem annab

¹² Teatis ajutise kaitse rakendamise tegevussuuniste kohta, C(2022) 1806, 21.3.2022

¹³ Samuti kutsutakse üles Euroopa noorteaasta sidusrühmi ja riiklikke koordinaatoreid kujundama ümber riiklikul tasandil toimuvat tegevust noorte kaasamiseks, et nad pakuksid tuge ja näitaksid üles solidaarsust.

¹⁴ COM(2021) 142, 24.3.2021. Vt ka komisjoni teatis „Lapsrändajate kaitse“, COM(2017) 211, 12.4.2017. Kooskõlas Euroopa lastegarantiiga tagavad liikmesriigid abivajavatele lastele juurdepääsu tasuta alusharidusele ja lapsehoiule, haridusele, tasuta tervishoiule, tervislikule toitumisele ja sobilikule eluasemele. Rändetaustaga lapsed on üks peamisi sihtrühmi.

võimaluse sisestada hoiatusteateid kadunud laste kohta, aga ka ennetavaid teated. Seda võimalust tuleks kasutada täies ulatuses.

Lisaks üldistele suunistele ajutise kaitse saajate üleviimise kohta valmistab komisjon ette spetsiaalset **saatjata alaealiste üleviimise** standardset töökorda. See töötatakse välja koos liikmesriikide ning ELi ja ÜRO asutustega, et tagada laste huvide esikohale seadmine. See jagatakse valmisoleku tagamiseks kõigile asjaomastele asutustele, et kõigi saatjata ja vanematest eraldatud laste juhtumitega tegeletaks nende kiireloomulisusest olenemata vajalikke kaitsemeetmeid rakendades. Solidaarsusplatvorm seab esikohale saatjata alaealiste turvalise üleviimise (vt allpool).

3. JUURDEPÄÄS HARIDUSELE

Kuna Ukrainast põgenevate inimeste hulgas on nii palju lapsi, seisavad haridussüsteemid silmitsi **tohtu logistilise väljakutse ja suure sotsiaalse vastutusega**. Laste kiire naasmine alushariduse omandamise juurde või kooli on oluline tegur stabiilsuse taastamisel, sest see aitab leevendada psühholoogilist stressi. Eeldatavasti on suur osa lapsi vanema(te)st eraldatud ning paljud neist on saatjata. Koolid, kutseharidus- ja -koolitusasutused ning alusharidusasutused võivad aidata juhatada põgenikest lapsed ja noored sotsiaal- ja tervishoiuteenuste, sealhulgas psühhosotsiaalse toe pakkujate juurde, ning luua kogukonnatunnet. Kooliharidusele õigust omavate laste arv ulatub miljonitesse, mistõttu on vaja nii taristute kui ka töötajate arvu oluliselt suurendada. Selleks on vaja rakendada Euroopa tiimi lähenemisviisi, mille kohaselt toetatakse ELi vahenditest liikmesriike riiklikul ja kohalikul tasandil ning kasutatakse ära olemasolevat toetust.

Mõnda piirkonda jõuab tõenäoliselt rohkem lapsi kui teistesse. Alguses on neid rohkem Ukrainaga piirnevates riikides ja need liikmesriigid vajavad kohe abi, kuid varsti võib rohkem lapsi jõuda ka muudesse Euroopa sihtkohtadesse, mis vajavad sihtotstarbelist toetust. On **esmatähtis** pakkuda nendele lastele kohta, kus nad tunnevad end turvaliselt ja saavad juurdepääsu haridusele, ning seejärel tuleb tegeleda nende keelebarjääri ja psühholoogilise traumaga. Sõltuvalt kohalikust olukorrast võib olla vaja erinevaid lahendusi või nende kombinatsioone – osa lapsi võib olla võimalik integreerida otse kohalikku haridussüsteemi ja osa võib vajada ajutist vastuvõtuklassi, mis aitab kõigepealt tavaharidussüsteemiks valmistuda. Oluline on pöörduda perekondade poole kohe, kui nad saavad, ning anda vanematele ja eestkostjatele kogu vajalik teave¹⁵. Paljud lapsed ei ole mõnda aega saanud formaalharidust ja vajavad erilist abi järelejõudmiseks. Teistel on erivajadused. Mitteformaalse hariduse keskused võivad sellises olukorras olla laste jaoks eriti olulised. Lisaks psühhosotsiaalsele toele ja keeletundidele on oluline ka juurdepääs õppekavavälisele tegevusele, nagu sport ja kultuuritegevus. Täiendav toetus, sealhulgas ukraina keelt kõnelevate õpetajate värbamine, aitaks integreerida ja ületada keelebarjääre.

Liikmesriigid uurivad, millist paindlikkust on vaja ja kuidas kiiresti kohandada **õigus- ja halduseeskirju**, et tagada juurdepääs kooliharidusele ja kaasata rohkem õpetajaid, sealhulgas tunnustades Ukrainas omandatud haridusalaseid kvalifikatsioone. See hõlmab ka tegelemist võimalike hariduse omandamise rahaliste takistustega. Samuti tuleb nüüd alustada tööd selleks, et valmistuda järgmise kooliperioodi sujuvaks alguseks, teha kindlaks suutlikkus,

¹⁵ ELi akadeemia e-õppe platvorm pakub haridusalast tuge, sealhulgas põgenikest laste ja nende täiskasvanud pereliikmete ja hooldajate integreerimiseks. See võib majutada ka hariduslikke meediakanaleid (taskuhäälingute ning otse- ja salvestatud videoülekannete jaoks).

valmistada õpetajaid ette, leida lahendusi konkreetsete rühmade vajadustele ning tegeleda keelekoolituse või tõlkevajadustega. See kõik on oluline kaasava koolikeskkonna tagamiseks. ELi **ühtekuuluvuspoliitika fondid** võivad aidata rahastada mitmesuguseid tegevusi, millega toetatakse integreerimist haridussüsteemi. See hõlmab ka keelekursusi. Programm „Erasmus+“ võib toetada neid, kes töötavad ajutiselt seal, kus on palju põgenikke, ning komisjon toetab programmi „Erasmus+“ riiklike büroode kaudu jõupingutusi leida sobivaid töötajaid ja eksperditeadmisi¹⁶. Programmi „Erasmus+“ koostööprojektides juba osalevate haridusasutuste vahendeid saab kohandada vastavalt uutele vajadustele, tehes ühtlasi tihedat koostööd ka ühtekuuluvuspoliitika fondidega. Komisjon toob kokku liikmesriigid, et edendada kogemuste jagamist ja teha kindlaks, mida on vaja põgenikest laste haridustee jätkamiseks. Nii toetatakse liikmesriike, koondades kõikjal Euroopas olemasolevad eksperditeadmised selle kohta, kuidas põgenikest lapsi tõhusalt integreerida riiklikesse haridussüsteemidesse ning kõrgharidusse, muu hulgas vastuvõtuklasside ja digiõppe abil. Komisjon korraldab üksteiselt õppimist ning koondab poliitilised suunised, mis käsitlevad laste ja teismeliste integreerimist kooli- või täiendõppesse või muudesse õpingutesse.

Kuigi esmatähtis on aidata lastel õppida vastuvõtva riigi keelt, et nad saaksid minna tavakooli, peavad nad jätkama ka oskuste arendamist oma emakeeles ning vähemalt üleminekuperioodi jooksul vajavad nad ukrainakeelseid **õppematerjale**. Koostöös Ukraina ametiasutustega on Euroopa Liidu Väljaannete Talitus valmis trükkima ukrainakeelseid kooliõpikuid praegu ELis viibivatele õpilastele. Õppematerjale ja keelekursusi, mille avaldamise õigused on komisjonil võimalik hankida, võib avaldada ka elektrooniliselt avalikul platvormil „**School Education Gateway**“, mis pakub õpetajatele ja muudele haridusvaldkonna sidusrühmadele tasuta teavet ja kutsealase arengu materjale. Platvorm toimib ühtse kontaktpunktina, mis loob seosed Ukrainast pärit õppematerjalide ja liikmesriikide ukrainakeelsete materjalide vahel. Täiendava algatuse raames tehakse koostööd **ELis asuvate haridustehnoloogia pakkujatega**, tuginedes Ukraina valitsuse, liikmesriikide ja muude tunnustatud allikate tööle, et pakkuda sihipärast digitaalset õpisisu skaleeritavatel kohalikel platvormidel. Lastel on digiõppe võimaluste kasutamiseks vaja juurdepääsu seadmetele ning selleks võiks korraldada korjandusi, kuhu kodanikud, ettevõtted ja avaliku sektori asutused saavad annetada kasutamata, parandatud ja uusi seadmeid. Ka kohalikud kaugtöökeskused, kus inimesed saavad oma digioskusi parandada, võivad aidata, pakkudes juurdepääsu e-haridusele ja e-õppele.

On väga oluline kasutada uute Ukrainast Euroopasse saabujate hulgas olevate õpetajate suutlikkust. **eTwinningu kogukond** saab aidata platvormi turvalises keskkonnas loodud rühmade kaudu, et toetada õpetajaid, kes seisavad silmitsi uute saabujate integreerimise ja sõjaolukorra käsitlemisega klassiruumis. Lisaks juba eTwinninguga seotud Ukraina õpetajatele võivad osaleda kõik õpetajad, kes on Ukrainast lahkunud ja kellel on sidemed kooliga.

Lisaks alg- ja keskhariidusasutustele uurivad ka **kõrgkoolid** seda, kuidas Ukrainast põgenenud üliõpilasi ja akadeemilisi töötajaid vastu võtta ja õppesse integreerida. Vaja on paindlikkust, et hõlbustada juurdepääsu kursustele ja pakkuda võimalusi üliõpilastele, kes saavad ajutist kaitset ja peavad oma haridusteed jätkama. Selleks on vaja kiiresti otsustada, kuidas tunnustada ja võtta arvesse Ukrainas omandatud kõrghariduse ainepunkte ja kvalifikatsioone¹⁷. Programmi „Erasmus+“ rahastuse paindlikkust ja koostoimet

¹⁶ Kasutada saab ka täiskasvanuhariduse platvormi [EPALE](#) (Euroopa täiskasvanuõppe elektrooniline platvorm).

¹⁷ Seda toetab riiklike akadeemilise tunnustamise infokeskuste võrgustik.

ühtekuuluvuspoliitika fondidega kasutatakse selleks, et toetada põgenikest üliõpilaste haridusteed ja sõja eest põgenevate kõrgkoolide töötajate integreerimist. Programmiga „Erasmus+“ edendatakse ka vastastikust õppimist eri liikmesriikide kõrgharidusasutuste ja töötajate vahel.

4. JUURDEPÄÄS TERVISHOIUTEENUSTELE

Paljud, kes Ukraina vastase sõja eest põgenevad, saabuvad Euroopasse nõrgas tervislikus seisundis. Mitmed neist on sattunud teekonnal väga raskesse olukorda või võivad isegi olla haavatud. Mõnel neist on varasemad terviseprobleemid, mis vajavad jätkuvat ravi, ja mõned neist võivad olla rasedad. Neist mitme hiljutised kogemused võivad olla pannud proovile nende vaimse tervise. Lastel on erivajadused ning eriti tähtsaks prioriteediks tuleks seada psühhosotsiaalne hooldus, toitumine ja erivajaduste või puudega inimeste eest hoolitsemine.

Ajutise kaitse direktiivis rõhutatakse selle kohaldamisalasse kuuluvate inimeste õigust sotsiaalhoolekandele ja ravile, sh vaimsele tervishoiule. Komisjon soovitab, et liikmesriigid annaksid ulatusliku juurdepääsu haigushüvitistele ja võimaldaksid neil inimestel liituda vastuvõtva liikmesriigi riikliku tervishoiusüsteemiga. Selleks tuleb ka esitada saabujatele selget teavet tervishoiule juurdepääsu menetluse ja tingimuste kohta. Mõned olemasolevad ELi integratsioonialgatused sisaldavad juba praegu märkimisväärt tervishoiukomponenti¹⁸. Samal ajal uurib komisjon, kuidas oleks võimalik tunnustada Ukraina tervishoiutöötajate, sh vaimse tervise spetsialistide kvalifikatsioone, et nad saaksid uute vajaduste rahuldamisel aidata.

Vahetu prioriteet on ravida neid, kes vajavad kiiresti spetsialiseerunud haiglaravi ja hooldust, sh nii erakorralist meditsiiniabi kui ka krooniliste haiguste ravi. Komisjon on loonud Ukrainaga piirnevatest liikmesriikidest, kus tervishoiusüsteemid on erilise surve all, **meditsiinilistel põhjustel ELi-sisese üleviimise solidaarsusmehhanismi**¹⁹. Praeguseks on liikmesriigid juba teinud kättesaadavaks 10 000 kohta, sh vähipatsientidele ja põletusohvritele, ning samuti kohti pediaatria osakonnas ning voodikohti vastsündinutele ja nende emadele. Surve all liikmesriikidesse on ka viidud vaksiine, ravimeid ja meditsiinivarustust, sh kiirabiautosid.

Komisjon kutsub liikmesriike üles kasutama mehhanismi raames **varajase hoiatamise ja reageerimise süsteemi** abil täiel määral uut standardset töökorda meditsiinilistel põhjustel üleviimiseks. See võimaldab liikmesriikidel küsida toetust patsientide ravidokumentide tulemuslikuks ja turvaliseks ülekandmiseks ning selles on kirjeldatud olulisi käsitletavaid komponente, näiteks seisukorda, ravivajadust ja pereolusid. Meditsiinivarustus on oluline osa **liidu elanikkonnakaitse mehhanismi** tööst, mille eesmärk on toetada liikmesriike. Kuigi vastuvõtvad liikmesriigid katavad saabuvate patsientide ravi ja hoolduse kulud, saab liidu elanikkonnakaitse mehhanismi kaudu toetada ja kaasrahastada ja toetada meditsiinilist evakueerimist ja meditsiinivarustuse tarnet. See on aidanud liikmesriikidel annutada ravimeid, vaksiine tavapäraseks vaktsineerimiseks ja varustust kiireloomuliseks meditsiiniabiks. Selleks et kiirendada patsientide meditsiinilistel põhjustel üleviimist, on komisjon tihedas koostöös liikmesriikide ja WHO Euroopa piirkondliku bürooga valmis toetama **triaažikeskuste** loomist patsientidele otse kõige enam mõjutatud liikmesriikide

¹⁸ Näiteks linnade tegevuskava kaasamisalane partnerlus.

¹⁹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news/ukraine-commission-sets-european-solidarity-mechanism-intra-eu-medical-transfers-refugees-and-2022-03-08_en

piiril, et patsiente esmaselt diagnoosida, teha kindlaks kiireloomulisus ja määrata kindlaks haiglad, kuhu patsiendid edasi suunata. Liidu elanikkonnakaitse mehhanism saab samuti aidata liikmesriikidel lähetada meditsiinitöotajaid kohapeale.

Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus (ECDC) jälgib pidevalt humanitaarolukorrast tulenevat terviseolukorda, sh nakkushaiguste riski. Keskus annab praktilisi rahvatervise suuniseid ja kohapealset toetust riikidele, kuhu saabub palju põgenikke. See eeldab, et liikmesriigid võtaksid kasutusele kindlad järelevalvesüsteemid²⁰ ning et nad küsiks kohapeal vajalikku toetust, et aidata reageerida haiguspuhangutele ja tõsta vaksineerituse taset. ECDC on samuti väljastanud **nakkushaiguste ennetamise ja tõrje suunised**²¹, et suurendada kogukondlike tervishoiuteenuse osutajate teadlikkust vajadusest tagada juurdepääs teenustele ning vaimse ja psühhosotsiaalse tervise abile ning vaksineerimisprogrammide jätkumine.

Ukrainas on **vaksineerituse** tase ELiga võrreldes madal, eelkõige tuberkuloosi, lastehalvatuse, leetrite ja COVID-19 puhul. Prioriteedina tuleks käsitada tavapäraselt laste vaksineerimist ja sihtotstarbelised vaksineerimiskampaaniad aitaksid riiklikel tervishoiuspetsialistidel see korraldada. Praegu elab palju inimesi vastuvõtukeskustes või muus ühismajutuses ja nad võivad olla eriti haavatavad nakkusriskile. Komisjoni ELi tervisealasteks hädaolukordadeks valmisoleku ja neile reageerimise asutus toetab vaktsiinide hankimist ja tarnet, võttes arvesse, et laste vaksineerimisel on täieliku kaitse saamiseks vaja mitut doosi, mis manustatakse mitmekuulise vahega. Vaksineerimiseks on määrava tähtsusega, et vaktsiinid tehtaks kõigile Ukrainast saabujatele kättesaadavaks, mis eeldab head teavitamist ja planeerimist kõigis piirkondades, kus inimesed alalisemalt elama jäävad. Olukord suurendab ELi üldist vajadust ravimite järele ning EL ja liikmesriigid teevad koostööd varustusprobleemide seireks ja lahendamiseks. Seda saab laiendada, et hankida täiendavaid vaktsiine ja ravimeid, kui liikmesriigid peaksid sellest vajadusest teada andma.

Lihtne, kiire ja tasuta juurdepääs **COVID-19** vastasele vaksineerimisele neile, kes ei ole veel läbinud oma esimest vaksineerimiskuuri või saanud oma tõhustusdoosi, on ülioluline. See on eriti tähtis kõige haavatavamate isikute ohutuse tagamiseks. ELi COVID-19 vaktsiini varud on piisavad, et katta Ukrainast saabuvate inimeste vajadused. Komisjon soovib liikmesriikidel tagada saabumise ajal tasuta COVID-19 testimine.

Komisjon tugevdab sihipäraseid meetmeid sõja eest põgenevate inimeste **vaimse tervise ja traumaabi** valdkonnas, tehes koostööd valitsusväliste organisatsioonide ja kodanikuühiskonnaga. See hõlmab toetust kohapealsete vaimse tervise kriisiabi teenuste võimekuse suurendamiseks ning ukraina keelt rääkivate vaimse tervise spetsialistide võrgustiku loomist ELis²². Programmi „EL tervise heaks“ raames tehtud algatuse abil kogutakse ja rakendatakse parimaid tavasid vaimse tervise ja heaolu valdkonnas, pöörates eritähelpanu kõnealuste inimeste kogetud traumadele.

ELi tervisepoliitika platvormil²³ on loodud uus sihtotstarbeline võrgustik, et jagada teavet ja kooskõlastada uusi algatusi rahvatervise valdkonnas.

²⁰ Samuti võidakse teha reovee keskkonnauuringuid, et teha kindlaks viiruste olemasolu.

²¹ [Nakkushaiguste ennetamise ja tõrje operatiivsed rahvatervise kaalutlused Venemaa Ukraina vastase agressiooni kontekstis \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/health/ncc/ncc_en)

²² Komisjon teeb samuti koostööd vaimse tervise ja psühhosotsiaalse toetuse miinimumteenuste paketi katseprojektiga, mille on töötanud välja Maailma Terviseorganisatsioon (WHO), UNICEF ja muud ÜRO ametid.

²³ Nüüd on kasutusel erivõrgustik „Ukraina, naabruses asuvate ELi liikmesriikide ja Moldova toetamine“.

5. JUURDEPÄÄS TÖÖKOHTADELE

Õigus saada **juurdepääs tööturule** on oluline osa ELi ajutise kaitse saajatele pakutavatest õigustest. Võimalike pingete vältimiseks tuleb sobilikult selgitada, kuidas Ukraina vastase sõja eest põgenejate osalemine tööturul annab tegelikku vastastikust kasu, ja anda sellest teada. Kui uued saabujad saavad kiiresti tööle asuda, siis võib see nende elu suurel määral mõjutada, võimaldades neil saavutada majanduslik iseseisvus ja integreerida nad kohalikkude kogukonda, vähendades samal ajal vastuvõtivate kogukondade majanduslikku koormust. Tööturule juurdepääsu pakkumise olulisust rõhutati Eesti, Leedu, Läti, Poola, Rumeenia, Slovakkia ja Tšehhi Vabariigi sotsiaalministrite ühisdeklaratsioonis; need on mõned riikidest, mis on võtnud vastu kõige rohkem uusi saabujaid. Nad rõhutavad oma deklaratsioonis²⁴ ka ELi toetuse vajalikkust.

Ajutise kaitse direktiivis on sätestatud, et ajutist kaitset saavad isikud peaksid saama tegutseda **töötaja või füüsilisest isikust ettevõtjana** ning võtta osa **kutseõppest**. Komisjon kutsub liikmesriike üles võtma riiklikke meetmeid, et need sätted sotsiaalpartneritega tihedas koostöös kiiresti rakendada. Selleks et saabujad saaksid võimalikult kiiresti tööle asuda, on väga oluline teavitada neid nende õigustest.

Neile tuleks samuti tagada **võrdne kohtlemine**, mis seisneb võrdses palgas ja muudes võrdsetes töötingimustes. Komisjon soovib, et liikmesriigid tõlgendaksid ajutise kaitse direktiiviga antud ELi tööturule juurdepääsu õigusi kõige laiemal võimalikul viisil, kohaldades siseturul vaba liikumise erandeid ainult põhjendatud juhul. ELi ajutise kaitse saajatel on õigus saada juurdepääs ELi tööturule. Komisjon kutsub üles andma selle juurdepääsu ka siseriikliku õiguse kohase kaitse saajatele. See võimaldaks kõigil mingis vormis ELis kaitset saavatel isikutel saavutada majandusliku iseseisvuse ja ladusamalt integreeruda.

Uute saabujate aitamine ELi tööturule sisenemiseks vajalike oskuste omandamisel on oluline ülesanne, mis tuleb täita ELi ühtekuuluvuspoliitika rahastamise, uue programmi „Ühtekuuluvusmeetmed pagulaste toetamiseks Euroopas“ ning Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi abil. See võib hõlmata **abi tööks** või ettevõtluseks **valmistumisel**, korraldades keelekursuseid, nõustamist või esmast väljaõpet või andes ettevõtlustoetust, kusjuures liikmesriikidel on paindlikkus kohandada toetust oma vajadustega. Keeleoskused ja algtaseme digioskused saab samuti omandada, kasutades oskuste pakti võrgustikke, et ühendada piirkondlikud ja linnade ametiasutused, haridusorganisatsioonid ja valitsusvälised organisatsioonid, kes aitavad toetada Ukrainast põgenenud inimesi. Komisjon on lisanud Ukraina keele **ELi vahendile** kolmandate riikide kodanike **kutsekirjelduse koostamiseks**, et aidata Ukraina päritolu töötsijaid ja neid, kes soovivad oma õpinguid jätkata.

Võttes arvesse, et Ukraina vastase sõja eest põgenejate hulgas on palju naisi, kes on ELis sisuliselt üksikvanemad, on **juurdepääs lapsehoiule** ja koolieelsele haridusele hädavajalik, et nad saaksid tööturul osaleda. Vahendeid, mis saadakse programmist „Ühtekuuluvusmeetmed pagulaste toetamiseks Euroopas“, saab kasutada, et toetada nii teenuseid kui ka taristut selles valdkonnas.

Tööandjad ja koolitusasutused peavad suutma mõista Ukrainast saabuvate inimeste oskusi. Komisjon töötab välja uusi suuniseid, et lihtsustada Ukrainas omandatud

²⁴ <https://www.lm.gov.lv/en/article/joint-statement-ministers-social-affairs-czech-republic-baltic-states-poland-romania-and-slovakia>

kutsekvalifikatsioonide tunnustamist, ning jätkatakse koostööd Euroopa Koolitusfondiga, et võrrelda Euroopa kvalifikatsiooniraamistikku ja Ukraina riiklikku kvalifikatsiooniraamistikku. Lisaks sellele uurib komisjon võimalusi, kuidas Euroopa digitaalsete kvalifikatsioonitunnistuste kaudu saaks diplomi uuesti väljastada digitaalselt neile, kellel ei ole sõja eest põgenemise tõttu vajalikke dokumente. Euroopa Koolitusfond loob uue saidi, kust saavad abi nii ukrainlased, kes soovivad oma kvalifikatsioonide tunnustamist, kui ka teised, kes soovivad neid tõlgendada.

Ajutise kaitse direktiiv annab lisaks muudele õigustele õiguse täiskasvanute õppele ja kutseõppele. Ukrainast saabujate ümberõppe toetamine saab samuti aidata täita ELi tööturu vajadusi ja vähendada **oskuste nappust**. Euroopa Tööjõuamet on teinud kindlaks²⁵ 28 ametit, mis moodustavad 14 % ELi töökohtadest, millel napib töötajaid. Euroopa Kutseõppe Arenduskeskus (Cedefop), mis on kutsehariduse ja -õppega tegelev ELi amet, analüüsib miljoneid vabu töökohti kõikjal Euroopas, et teha kindlaks, milliseid oskusi ja kus vajatakse. Avalikel tööturuasutustel on aktiivses tööturupoliitikas määrav osa, et kasutada uute saabujate oskusi ja viia nad tööturul kokku sobilike tööandjatega. Komisjon on palunud kõigil avalikel tööturuasutustel koguda teavet kasutusel olevate meetmete kohta ja ta esitab seejärel sihtotstarbelisi suuniseid Ukrainast pärit töötajate tööturule integreerimise kohta, sh maapiirkondades. Ukraina idufirmasid võib toetada ka konkreetne toetuskava, mis tugineb esimeses etapis programmist „Erasmus noortele ettevõtjatele“ kättesaadavatele vahenditele. Euroopa ettevõtlusvõrgustik saab toetada uusi ettevõtjaid ettevõtte loomisel.

Komisjon algatab Ukrainast uute saabujate olemasolevate oskuste kaardistamise ning nende tööhõiveteenuste, vabade töökohtade ja tööandjate kokkuviiemisega samal ajal **ELi talendireservi** katsealgatuse. See veebipõhine vahend võimaldab kandidaatidel tutvustada oma oskusi ja anda teada oma töötamisvalmidusest. Katseprojekt võtab arvesse praeguseid edukaid algatusi sellistes liikmesriikides nagu Portugal ja Rumeenia. See töötatakse välja koostöös liikmesriikidega, konsulteerides sotsiaalpartnerite ja kõigi asjaomaste sidusrühmadega ning see võetakse suveks kasutusele. Platvorm võib anda eriti suurt abi prioriteetsetele sektoritele, näiteks aidata teha kindlaks põgenikest laste õpetajad ning tõlgid ja hooldajad, kes saavad osutada uutele saabujatele olulisi teenuseid, või korraldada keelekursuseid.

Komisjon teeb koostööd **sotsiaalpartneritega**, et teavitada kaitse saajaid ja **erasektorit** ajutise kaitse raames antavatest õigustest ning programmidest, mille eesmärk on leida tööpakumiste jaoks vajalike oskustega inimesed. Antavat abi aitavad märkimisväärselt võimendada ka Euroopa integratsioonivõrgustik ja Euroopa integratsioonipartnerlus. Komisjon tugevdab partnerlust ja katab Ukrainast põgenevate inimeste integratsiooni tööturule. Kõik need võrgustikud võivad aidata töötada koostöös kodanikuühiskonnaga välja mentorlusprogramme, tuginedes olemasolevale koostööle Ukraina diasporaaga.

6. JUURDEPÄÄS MAJUTUSELE JA ELUASEMETELE

Ukrainast põgenevad inimesed vajavad viivitamata elupaika. Paljud esimestest saabujatest suundusid otse pereliikmete ja sõprade kodudesse. Üha rohkem saabujaid põgeneb siiski oma sihtkohta teadmata. Ajutise kaitse direktiiv annab õiguse sobivale eluasemele, mis vastab saabujate erivajadustele, või eluaseme soetamiseks vajalikele vahenditele. See on samuti osa

²⁵ Euroopa Tööjõuameti aruanne tööjõupuuduse ja liigse tööjõu kohta, 2021. aasta november.

solidaarsusplatvormi tööst: eluasemed ja majutus on määrava tähtsusega selle jaoks, kuidas liikmesriigid saavad aidata jagada inimeste vastuvõtust tulenevat koormust.

Tuhanded eraisikud pakuvad *saabujate vahetute vajaduste rahuldamiseks* juba praegu majutust ja abi, mis täiendab liikmesriikide ametlikku vastuvõtuvõimekust. See lahkus väljendab solidaarsust ja ühtset eesmärgipärasust, mida Euroopa on selles enneolematu olukorras näidanud. Uue **nn ohutute kodude algatuse** kaudu toetatakse eurooplasi, kes avavad oma kodud, kasutades mõne liikmesriigi, piirkondliku ja kohaliku osaleja juba tehtud algatusi, maksimeerides olemasolevate ELi vahendite kasutamist sel otstarbel ning rakendades vajaduse korral sihipärast rahastamist ja internetipõhiseid vahendeid. Algatuse kaudu toetatakse ka uusi ja innovatiivseid partnerlusi kohalikul, riiklikul ja ELi tasandil ning kasutatakse kogukonnasponsorluse programme raames saadud kogemusi.

Avaliku sektori vastuvõtusüsteemide tugevdamiseks kasutatakse Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi ning ühtekuuluvuspoliitika vahendeid. Liikmesriigid, kes peavad suurendama vastuvõtuvõimekust, et pakkuda varjupaika, varustust ja teenuseid, saavad kasutada kiireloomuliste riigihangete jaoks ette nähtud eeskirju, nagu seda tehti aastate 2015–2016 rändekriisi ajal.

Liikmesriike kutsutakse üles koordineerima solidaarsusplatvormi kaudu tegevust, mille eesmärk on soodustada Ukraina vastase sõja eest põgenevate inimeste edasiliikumist, luues transpordiühendused nende peamiste saabumiskohtade, transiidiriikide ja sihtkohtade vahel. Selle käigus tuleks võtta arvesse vastuvõtuvõimekust liikmesriikides. Selle koordineerimise abil tuleks tagada, et inimesed saavad valitud sihtkohta väärikamalt reisida, parem jõupingutuste jagamine Euroopas ning siht- ja transiidiliikmesriikidesse saabuvate inimeste arvu suurem ennustatavus.

Kuid kiiresti võidakse vajada *alalisemaid majutuslahendusi* ning neid tuleb liikmesriikide laiemas majutuspoliitikas arvesse võtta, lähtudes nii uute saabujate kui ka selliste vastuvõtivate kogukondade vajadustest, kus majutusele avaldatakse juba survet. Euroopa Regionaalarengu Fond aitab tagada sotsiaaleluruumi peredele ja üksikisikutele kogukonnas ning fondist saab katta nii eluaseme ostu kui ka möbleerimise. Lisaks sellele võidakse ette näha eluaseme põhiüür. Euroopa Sotsiaalfondist saab toetada kogukonnapõhiseid teenuseid ja majutust, eelkõige erivajadustega, puudega ja eakate inimeste ning laste jaoks.

7. TOIMIV SOLIDAARSUS

Enneolematu kiirusega sõja eest põgenevate nii paljude inimeste saabumine ELi on väljakutse, mida lahendab liit tervikuna, tuginedes erakordsetele jõupingutustele, mida on esimesena teinud Poola, Rumeenia, Ungari ja Slovakkia. Avaliku sektori asutused, kodanikuühiskond ja eraisikud on andnud ülisuure panuse abivajajate aitamisse.

EL tagab, et liikmesriigid saavad vajaliku toetuse. Komisjon on teinud hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskuse kaudu ööpäev läbi tööd, et anda abi, ja ELi asutused suurendavad lähetusi kooskõlas liikmesriikide taotlustega. Frontex on praegu lähetanud kokku rohkem kui 250 töötajat ja see arv suureneb. Euroopa Liidu Varjupaigaamet vastab liikmesriikide toetuse taotlustele ja Europol suurendab oma kaasatust.

Solidaarsusplatvorm, mis koondab liikmesriikide, komisjoni ja ELi asutusi, kogub teavet liikmesriikide kindlaks tehtud vajaduste kohta, uurib neid ning kooskõlastab operatiivseid järeelmeetmeid. Platvorm annab korrapärase teabevahetuse teel põhjaliku ülevaate liikmesriikide vastuvõtuvõimekusest. Selle abil viiakse abipakkumised kokku abivajajatega

ning aidatakse korraldada üleviimised kõige suurema surve all olevatest liikmesriikidest sobiliku vastuvõtuvõimekusega liikmesriikidesse. Platvorm teeb tihedat koostööd kriisidele poliitilist reageerimist käsitleva integreeritud korraga, mille on kehtestanud nõukogu, ning ELi rändevaldkonna valmisoleku- ja kriisikava võrgustikuga, et kaardistada vajadused, ressursid ja meetmed. Platvorm pöörab eritähelepanu kõige haavatavamate isikute ja eelkõige laste vajadustele.

Oma osa täidab ka **erasektor**. Komisjon uurib, kuidas ühistele jõupingutustele saaks lisada eraettevõtjate mitterahalised annetused. Mitu **transpordiettevõtjat** on pakkunud spontaanselt toetust põgenevate inimeste vedamisel, korraldades humanitaarronge ja pakkudes tasuta pileteid, sh humanitaarabi vedamisel Ukrainasse. Komisjon kooskõlastab tegevust erasektori ettevõtjatega, et neid jõupingutusi soodustada ja laiendada²⁶. Komisjon soovib oma tegevussuunistes, et liikmesriigid ei kehtestaks rahalisi karistusi transpordiettevõtjatele, kes veavad ajutise kaitse all olevaid isikuid, kellel ei ole kehtivaid reisidokumente.

Lisaks sellele ei ole Ukraina vastase sõja eest põgenevate miljonite inimeste saabumine ainult ELi probleem. Partnerid kõikjal maailmas on Venemaa agressiooni hukka mõistnud ja nad võivad soovida täita oma osa, aidates neid, kes on kaotanud oma kodu ja elatise. Solidaarsusplatvorm saab aidata **kolmandate riikide sihtotstarbelise koostööplatvormi kaudu** luua liikumisteid konflikti tõttu põgenevatele isikutele, eelkõige neil kolmandatel riikidel, kus juba elab märkimisväärne Ukraina kogukond (näiteks Kanada või Ühendkuningriik).

Samuti antakse jätkuvalt toetust nende **kolmandate riikide kodanike repatrieerimiseks**, kes olid sõja alguses Ukrainas, sh kontakteerudes nende päritoluriikidega. Mitu kolmandat riiki on korraldanud oma kodanike repatrieerimise kas otse või ELi abiga. Frontex on toetanud esimesi vabatahtliku tagasipöördumise humanitaarlende Poolast Tadžikistani ja Kõrgõzstani ning kavas on täiendavad vabatahtliku tagasipöördumise humanitaarlennud. Komisjon teeb koostööd Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooniga, et luua rahastu, millest toetatakse selliseid idapartnerlusriike nagu Moldova sõja eest põgenevate kolmandate riikide kodanike repatrieerimisel.

8. KIIRED JA PAINDLIKUD LAHENDUSED SOLIDAARSUSE RAHASTAMISEKS

Komisjon on võtnud viivitamata meetmeid, et anda rahalist toetust liikmesriikidele, kes võtavad vastu Ukraina vastase sõja eest põgenevaid inimesi. See tugineb väga ulatuslikule abile, mis on juba saadaval liidu elanikkonnakaitse mehhanismi, ühtekuuluvuspoliitika ja siseasjade vahenditest. See hõlmab investeringuid taristusse, seadmetesse ja teenustesse hariduse valdkonnas, tööhõivesse, majutusse, tervishoidu, sotsiaalhoolekandesse ja lapsehoidu. Teine kiire abi allikas on Euroopa abifond enim puudust kannatavate isikute jaoks.

Ettepanek **ühtekuuluvusmeetmete kohta pagulaste toetamiseks Euroopas**,²⁷ mille võtavad lähipäevadel vastu **Euroopa Parlament ja nõukogu**, võimaldab kasutada paindlikult 2014–2020. aasta programmidest veel kättesaadavat rahastamist. Eelkõige võimaldab see kasutada paindlikumalt ja vahelduvalt Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Euroopa Sotsiaalfondi. Sõja

²⁶ Transpordisektoris on sellist toetust andnud näiteks lennuettevõtjad, raudtee- ja bussitranspordi ettevõtjad ning transpordiettevõtjad, kes pakuvad Ukrainast põgenevatele inimestele tasuta või allahindlusega pileteid.

²⁷ COM(2022) 109, 8.3.2022.

eest põgenevate inimestega seotud kõik kulutused alates 24. veebruarist 2022, kui Venemaa Ukrainasse sisse tungis, on tagasiulatuvalt abikõlblikud. See võimaldab rahastamist viivitamata eraldada, ilma et tuleks oodata programmide muutmist. Pandeemia tõttu erandlikult kohaldatavat 100 % kaasrahastamise määra pikendatakse ühe aasta võrra, mis vähendab riiklike, piirkondlike ja kohalike eelarvete koormust ja vabastab vahendeid operatiivsete vajaduste rahuldamiseks. See paindlikkus peaks aitama toetada mitmeid valitsusväliseid organisatsioone, millel on praegu väga oluline osa liikmesriikides uute saabujate vastuvõtmisel ja neile hädavajalike teenuste pakkumisel.

Siseasjade fondide muudatustega antakse juurdepääs aastatel 2014–2020 Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondist varem konkreetseks otstarbeks eraldatud kulutamata summadele, mis annab liikmesriikidele paindlikkuse kasutada neid vahendeid uute vajaduste rahuldamiseks²⁸.

Lisaks sellele saab kasutada **REACT-EU** ja eelkõige selle 2022. aasta 10 miljardi euro suurusest osast kättesaadavat rahastamist, kui see on kooskõlas pandeemiajärgse taastumise tagamise eesmärgiga. Liikmesriikide ja eelkõige ELi piirile Ukrainaga kõige lähemal paiknevate liikmesriikide toetamiseks tehakse REACT-EU raames kättesaadavaks täiendavad eelmaksed **3,4** miljardi euro väärtuses, et kiirendada vahenditele juurdepääsu.

Aastate 2021–2027 finantsraamistiku alusel on saadaval ka märkimisväärses koguses rahastamist siseasjade ja ühtekuuluvuspoliitika vahenditest. Liikmesriigid võivad abikõlblikke projekte juba kohe alustada, kuna hüvitist on võimalik saada alates 1. jaanuarist 2021 tehtud kulutustele.

Võttes arvesse varasematel eelarveperioodidel ja praegusel eelarveperioodil kättesaadavate vahendite kasutamise suuremat paindlikkust, saavad liikmesriigid kasutada erinevaid rahastamisvõimalusi Ukraina vastase sõja eest põgenevate inimeste toetamiseks. Liikmesriike ja piirkondi kutsutakse üles kasutama neid võimalusi, et kiirendada kõigi rahastamisvahenditega seotud programmitööd ja kaasata Ukrainas toimuva sõja eest põgenevate inimeste toetamise meetmed.

Selle tegevuse käigus liikmesriikide ja piirkondade toetamiseks luuakse **ühtne kontaktpunkt**, et koondada kõik asjaomased komisjoni eksperdid, et nad võtaksid ühendust kõigi asjaomaste vastaspooltega liikmesriikides ning annaksid neile põhjalikke suuniseid ja individuaalset toetust ELi vahendite optimaalse kasutamise valdkonnas. Ühtse kontaktpunkti kaudu tagatakse eksperditeadmised, et vastata reaalses liikmesriikide konkreetsetele küsimustele. Liikmesriikidesse lähetatakse ka kohapealsed rühmad, et esitada suuniseid ja anda toetust kohapeal.

Tehnilise toe instrumendi kaudu antakse sihtotstarbelist toetust, et aidata liikmesriikidel suurendada institutsionaalset võimekust, ning seda võib kasutada ka selleks, et aidata liikmesriikidel uue olukorraga toime tulla. Komisjon on algatanud spetsiaalse projektikonkursi,²⁹ et aidata liikmesriikidel sõja tõttu tekkivate vajadustega toime tulla. Liikmesriigid saavad taotleda tehnilist tuge tehnilise toe instrumendi välismaalaste integratsiooni juhtprojekti raames, et aidata neil tagada saabujatele kiire juurdepääs sellistele elutähtsatele teenustele nagu majutus, haridus, töökoht ja ELi vahendite kasutamine. Välismaalaste integratsiooni projektide ja lastegarantii raames toimuvat tegevust saab kiiresti kohandada Ukrainas toimuva sõja tõttu tekkivate uute vajadustega. Seitsmel liikmesriigil on

²⁸ COM(2022) 112, 8.3.2022.

²⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/ip_22_1867

juba käigus kavad rändajatele antava toetuse parandamiseks, sh seoses oskuste tunnustamise ja tööhõivega, mida saab uute vajaduste rahuldamiseks kohandada. Lisaks sellele saavad liikmesriigid taotleda erimeetmeid tehnilise toetuse kiireks kasutuselevõtuks.

9. KOKKUVÕTE

Miljonite inimeste vastuvõtmine pärast Venemaa agressiooni Ukrainas on nõudnud ja nõuab edaspidi ELilt solidaarsuse, koordineerimise ja vastastikuse toetuse valdkonnas enneolematut reageerimist. Käesolev teatis näitab, kuidas komisjon kasutab koordineerimise, korralduse ja rahastamise seisukohast kõiki kättesaadavaid vahendeid, et toetada praegu liikmesriikides tehtavat tööd.

Komisjon suhtleb iga päev liikmesriikide ja sidusrühmade, näiteks ettevõtluskogukonna, valitsusväliste organisatsioonide ja kodanikuühiskonna osalejatega. Liikmesriigid vajavad kiireid vastuseid selle kohta, kuidas reageerida uutele väljakutsetele ja millised uued kohustused neil ajutise kaitse direktiivi alusel on.

ELil ja selle liikmesriikidel on vajalikud vahendid, teadmised ja eksperdiõskused, et meie ees seisvad probleemid lahendada. Meil on kasutusel vajalikud võrgustikud ja protsessid ning vajalik meelevõime, et tulemused saavutada. Need tuleb nüüd koondada, et anda liikmesriikides sihipärase meetmete abil vajalikku toetust. Koos muudame eurooplaste hea tahte praktiliseks abiks miljonitele inimestele, kes on sunnitud Venemaa agressiooni tõttu oma kodudest lahkuma.

Kuigi praegu keskendume vahetute ja keskpikas perspektiivis tekkivate vajaduste rahuldamisele, toob praegune olukord veelgi rohkem esile vajaduse võtta kasutusele terviklik rände- ja varjupaigaküsimuste haldamise süsteem.

Komisjon kutsub kõiki institutsioone üles seda teatist kiiresti käsitlema, võttes arvesse, et 28. märtsil 2022 kavas olev justiits- ja siseküsimuste nõukogu kohtumine võimaldab siseministritel hakata asjakohases valdkonnas tegutsema.